Aspecte stilistice şi sintactice ale gerunziului din unele narațiuni orale

DE

Alexandru Laurențiu COHAL

Dipartimento di Linguistica Teorica e Applicata
Università di Pavia

1. Preliminarii

Pînă în prezent, cercetarea limbii române vorbite s-a fundamentat, în afara textelor bazate pe anchete dialectale, pe destul de puține corpusuri care să conțină fapte ale oralității; recent, volumele de transcrieri ale limbii române vorbite propuse de Dascălu Jinga (2002) şi de Ionescu-Ruxăndoiu (2002), au început să umple acest gol.

CORV (Dascălu Jinga (2002) conține transcrieri ale limbii române din registrul ei înalt (texte provenite din prezentări ale unor documente cu caracter ştiințific) cît şi – în măsură mai mică – transcrieri ale limbii române vorbite curent, o variantă supradialectală a românei conversate în registrul ei mediu-înalt.

IVLRA (Ionescu-Ruxandoiu 2002) este şi el un corpus ce reproduce conversația în limba română actuală acoperind mai multe situații interacționale, atît sub forma dialogului între persoane pe stradă, cît şi sub formă mediată, la radio; în fine, reproduce fapte de limbă din monologuri, conferințe, discursuri parlamentare şi comentarii sportive.

Pe cînd aceste corpusuri încep să acopere nevoia unui tezaur de limbă română actuală vorbită care să redea conversația spontană, nu am deținut informații despre existența vreunui corpus care să conțină texte pe baza *stilului discursiv narativ* al acestei limbi, cu referire la perioada actuală. În acest scop, în paragraful următor sînt descrise mijloacele prin care au fost procurate astfel de date, respectiv modul de realizare a corpusului necesar analizei gerunziului.

Posibilitatea de a avea astfel de corpusuri reprezintă o noutate cu ajutorul căreia se speră că se va putea aduce un plus de cunoaştere în cadrul dezbaterii referitoare la gerunziul românesc.

2. Metodă, corpusuri, date

Realizarea celor patru corpusuri. Dorindu-se obținerea unor fapte de limbă aparținînd *stilului discursiv narativ*, s-a apelat la un instrument cunoscut sub numele „Modern Times" *task* de Chaplin (Perdue 1993). Acest

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

instrument este folosit în cadrul cercetărilor asupra achiziției limbilor țărilor gazdă din partea emigranților, cu scopul principal de a ajuta la studiul competenței de organizare şi reproducere a unei narațiuni. Fiind un film fără dialoguri sonore, tema Chaplin slujeşte la stimularea naratorului de a *umple* cu cît mai mult discurs oral timpul în care se desfăşoară acțiunea. Instrumentul a fost folosit, printre altele, la studiul eroziunii limbii materne în primul rînd la nivel lexical pe lîngă emigranți adulți din prima generație de sîrbi şi croați în Norgevia (Skaaden 2005).

Scenele alese, însumînd zece minute de vizionare, prezintă pe eroul (Chaplin) care abia ieşit din închisoare primeşte o recomandare pentru bună purtare şi pleacă să se angajeze. Primul său serviciu după eliberare este însă un eşec; nătîng, provoacă scufundarea unei nave neterminate dintr-un şantier naval. Hoinărind, face cunoştință cu eroina (o tînără vagaboandă). Aceasta, de foame, fură o pîine dintr-un magazin, e denunțată şi e gata să fie prinsă cînd cavalerul Charlie ia vina asupra sa, cu scopul secundar de a ajunge în închisoare, unde nu trebuie să muncească. După alte mici episoade, ajung amîndoi în duba poliției, din care scapă ca prin minune, ca mai apoi să se odihnească pe o peluză de pe care îşi imaginează cu mult jind casa de vis şi viața ideală.

Alegerea acestui subiect este mai mult decît inspirată deoarece tratează teme esențiale ale existenței umane, față de care raportarea este imposibil de evitat. Este foarte probabil că subiecții s-au regăsit în primă persoană ori au avut un membru al familiei în situații similare cu cele „trăite" de personajele filmului. Țelul este acela de a provoca în naratori un nivel sporit de participare emotivă, ceea ce, se presupune, va putea reduce cît mai mult tendința acestora de a folosi, în actul lingvistic, o limbă îngrijită, literară. Întreaga interacțiune din jurul obținerii înregistrătilor audio s-a derulat într-un cadru informal. Întenționînd să reduc incidența variabilei *comprehensiune* asupra productivității lingvistice din timpul înregistrării, am relatat în prealabil fiecărui subiect despre ce era vorba în film şi am permis tuturor o primă vizionare a segmentului ales, ocazie cu care am explicat mai bine regulile jocului.

Subiectul a fost astfel instruit să facă orice comentariu dorit în timpul narării poveştii din film, cu condiția ca actul lingvistic să oglindească cît mai fidel firul acțiunii; în plus subiectul se afla în imposibilitatea de a dialoga cu altcineva ori de a cere ajutor de la cercetător. Prof. Mirela Cherciov de la Glendon University din Toronto a fost responsabilă de realizarea înregistrărilor respectiv transcrierea a jumătate din materialul audio (Cherciov 2011).

BDD-A1629 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Subiecții din grupurile neemigrate (a se vedea mai jos) au narat întregul segment selecționat din filmul „Modern Times" de Chaplin în limba română, realizînd şase ore şi patruzeci de minute de înregistrare audio, iar emigranții bilinvgi numai cinci minute (restul de cinci au fost narate în a doua limbă cu scopul de a testa nivelul de bilingvism, respectiv amploarea interferenței L1 româna / L2 italiana ori L2 engleza).

Pentru reprezentarea textual-grafică a înregistrărilor audio s-a ales transcrierea cu sistemul CHAT[1] (http://childes.psy.cmu.edu/) pe suport *word.doc* (Cohal 2011). În scopul de a uşura analiza lingvistică, exemplele luate din aceste transcrieri sînt redate aici fără indicațiile suplimentare specifice discursului oral (pauze, repetiții, retractări etc), precum şi fără notările fonetice, acestea nefiind relevante pentru scopul propus în acest articol.

Acest lucru a dus la constituirea a două corpusuri ale limbii române vorbite din afara granițelor, varietăți ale românei în contact cu alte limbi (italiana, engleza), şi a două corpusuri ale limbii vorbite române din interiorul lor; datele lingvistice rezultate sînt, se speră, caracterizate de următoarele două importante trăsături: *naturalețe* şi apartenență la *stilul narativ*.

Naturalețe. Gradul de sponteneitate şi gradul de lipsă de autocenzură în producerea actului lingvistic din *vorbirea liberă cu temă impusă* sînt depăşite numai în cazul *vorbirii libere*. Astfel, prin alegerea acestui instrument se speră obținerea unor date ce au fost produse cu o spontaneitate relativ mare. Avantajul specific instrumentului este posibilitatea focusării interesului cercetătorului pe anumite obiective înainte de începerea culegerii datelor, prin însăşi alegerea temei dar şi prin orchestrarea modului în care decurge culegerea datelor.

Datorită aplicării unui scenariu specific, datele obținute aparțin *stilului discursiv narativ* (Genette 1972, 191-192[2]). Nararea evenimentelor din film, a secvențelor văzute pe ecran implică o posibilitatea mărită a formulării enunțurilor prin procedee descriptive[3], cu grad sporit de expresivitate. Faptul că s-a impus subiecților stilul narativ în obținerea corpusului de limbă română

[1] Sistem dezvoltat sub conducerea lui Brian MacWhinney de la Carnegie Mellon University.
[2] Stilul discursiv narativ cuprinde *monologul interior* şi *stilul indirect liber*. (*ivi*)
[3] Pe lîngă gerunziu, este de aşteptat ca într-o narațiune obținută cu instrumentul Chaplin să apară pasivul, datorită faptului că prin acesta se exemplifică strategiile discursive de atribuire a rolurilor pentru actanții povestirii, prin care de regulă unul dintre aceştia este pus în prim plan, celălalt/ceilalție sunt trecuți în alte planuri (Siewierska 1984). Alte rezultate obținute în acest sens privitoare la folosirea pasivului şi a complementului de agent în limba română în contact cu italiana se găsesc în Cohal (2011).

BDD-A1629 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

vorbită a constituit un avantaj în atingerea obiectivului obținerii unor texte în care posibilitatea apariției gerunziului să fie mărită, în condițiile în care el nu e foarte frecvent în limbajul popular; în limba română, scrierea este cea care manifestă mai multă preferința pentru gerunziu (Caragiu 1957, 88). Este însă probabil să fie găsit în astfel de narațiuni orale – prin urmare în limbajul poetic – datorită faptului gerunziul e caracterizat de expresivitate, putere descriptivă cît şi (potențial) de ambiguitate.

Instrument de control: NSE. *The Native Speaker Evaluations* (NSE) este un instrument folosit *post hoc* prin care au fost oferite spre examinare un număr de fapte de limbă asupra cărora persista un dubiu de interpretare (Cherciov 2011, 119-122). Faptele de limbă reprezentau cazuri de gerunziu cu semantică ambiguă iar cei cinci subiecți din NSE, monolingvi şi necunoscători ai limbilor secunde (italiana din Italia respectiv engleza din Canada), au fost instruiți să se exprime asupra provenienței vorbitorului din înregistrarea audio ascultată şi apoi să se exprime asupra 'corectitudinii' construcțiilor gerunziale izolate în prealabil de cercetători.

Subiecți. Toți subiecții cercetărilor cu vîrste între 25 şi 55 ani, sînt absolvenți de studii universitare terminate ori cel puțin începute în România înainte de emigrare. Subiecții emigrați în Italia sînt în număr de cincisprezece, narațiunile lor durează în total 75 min. (5 min. fiecare), pe cînd subiecții emigrați în Canada sînt 21, narațiunile lor durează 105 min. (5 min. fiecare), în total obținîndu-se un corpus audio de trei ore. În cercetările desfăşurate atît în Italia cît şi în Canada, s-a constatat că acești subiecți sînt bilingvi, putîndu-se vorbi în cazul marii majorități de un bilingvism echilibrat, cu perechile de limbi Ro L1 – It L2 şi Ro L1 – En L2 cunoscute în bună măsură la un nivel înalt, cu un avantaj firesc al limbii materne (Ro). Subiecții din grupurile de neemigrați au vîrste între 25 şi 38 ani, sînt cincisprezece foşti studenți universitari ai Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi şi douăzeci de studenți universitari ai Universității de Vest din Timişoara, nu au cunoştințe de italiană, respectiv de engleză. Timpul de înregistrare ieşean este de 150 minute, cel timişorean de 200.

Construcțiile ce conțin gerunzii asupra cărora grupul NSE a ridicat probleme de înțelegere vor fi discutate în paragraful **4**. **Aspecte stilistice şi sintactice ale gerunziului din unele narațiuni orale**. Gerunziile din corpusul grupurilor de neemigrați nu au intrat în analiza NSE, ci au rămas la discreția discernămîntului cercetătorilor. Acestea din urmă prezintă şi ele, în cifre similare celor din corpusul de limbă română din Italia respectiv Canada, aceleaşi tipuri de gerunzii, prezentate şi ele la rîndul lor în paragraful **4**.

3. Gerunziul în limba română

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

În latina atestată în Dacia gerunziul avea sensul participiului prezent activ (*anticipavit dicendo* în *Poetorio* [*Victorinus*] după Mihăescu 1960, 165) şi semăna formal dar şi ca funcție cu gerunziul din româna actuală. Dacă inițial avea funcție de ablativ cu valoare adverbială, cu timpul dimensiunea sa verbală (acțiunea ca proces) se amplifică (Caragiu 1957, 64); ca mai apoi, în româna veche din textele sec. XVII gerunziul chiar să apară deseori în locul indicativului (Philippide 1984, 130-131).

În româna actuală, dimensiunea adverbială a gerunziului, capabilă să susțină o semantică deosebit de bogată (Iordan, Robu 1978, 667), este concurată de una verbală. Nu în cele din urmă, asupra valenței predicative a gerunziului există în lingvistica românească o discuție neîncheiată şi față de care nici unul dintre învățați nu a propus soluții pe deplin consacrate.

Rezultatul admisibilității predicativității gerunziului are importante implicații la nivel teoretic. Ultima ediției a GALR (2008) tratează tema gerunziului atît din punct de vedere al gramaticii, cît şi al semanticii şi sintaxei; neagă gerunziului funcția sintactică de predicat, în principal datorită faptului că nu se găseşte în poziție autonomă în enunț. Gerunziul este clasificat în parte de vorbire ce poate manifesta un comportament verbal, adverbial şi (în măsura redusă) nominal şi adjectival (GALR 2008, I, 525). Funcția sa specifică constă în poziționarea – în ierarhia enunțului – într-un raport de circumstanțialitate față de alte procese ori acțiuni. „Funcția sa sintactico-pragmatică specifică este de asociere şi de ierarhizare." (GALR 2008, I, 525) Cuvintele cheie sînt: „proces dependent", „plasare în fundal", „tip de predicație semantico-sintactică subordonată". GALR – pe lîngă alți învățați[4] – recunoaşte însă gerunziului, în dreptul trăsăturii sale verbale, posibilitatea de a guverna o *construcție gerunzială* „echivalentă cu o propoziție subordonată", deci produs al contragerii. Un anumit grad de predicativitate îi este recunoscut gerunziului atunci cînd îşi ia alt subiect decît cel al predicatului cu care se relaționează (central aici termenul „gerunziu predicativ suplimentar") ori cînd atrage clitici si adverbe (*iubindu-l mult, l-a iertat*).

Gerunziul pune probleme interesante îndeosebi în analiza rolului sintactic pe care îl are atunci cînd prezintă un grad mărit de independență față de predicatul considerat principal în enunț. Luînd o poziție diferită de cea a Academiei, Caragiu (1957, 70-72) a susținut printre primii ideea unei

[4] La Irimia (1997, 337-339), *construcție gerunzială absolută*: ***Venind*** *el la mine, n-am mai putut pleca*. Referindu-se la contragerile gerunziale, Draşoveanu (1997, 201) vorbeşte de un gerunziu *pro-predicat*.

BDD-A1629 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

anumite predicativități[5] a gerunziului dintr-o „propoziție gerunzială, fie dependentă (în majoritatea cazurilor), fie independentă", propunînd pentru acest gerunziu termenul „predicat-atribut". Pentru Diaconescu (1995, 180) trebuie să se admită existența unui **gerunziu semidependent** în cazurile cînd acesta nu e circumstanțial, atribut ori subiect. Dimitriu (1999, 549, 599) merge pînă la capăt pe această linie şi vorbeşte explicit de „funcția sintactică de predicat verbal" a gerunziului din astfel de construcții.

Un tablou – adus la zi – al problematicii gerunziului românesc, în ceea ce priveşte acumularea mulptilelor interpretări semantico-sintactice, inclusiv în suprapunerea aspectelor circumstanțial / predicativ suplimentar se găseşte în Nemțuț (2011a, 218-221; 2011b, întreg cap. 3, cu exemple luate din beletristică).

4. Aspecte stilistice şi sintactice ale gerunziului din unele narațiuni orale

4.1. Gerunziul narativ[6]. Anacolutul, discontinuitatea, suspendarea unor construcții pentru a continua enunțarea printr-o altă structură sintactică, evitarea subordonării – sînt tehnici de atribuit discursului vorbit în limba română (Vulpe [1980] 2006, Merlan 1998) şi de aceea în astfel de enunțuri e imposibil de stabilit cu precizie proporția în care lipsa altor forme predicative poate di datorată forței predicative a gerunziului. Predicatul poate să fie eludat şi pentru motivul că a fost enunțat înainte. Este adevărat că, folosind o formă verbală ca gerunziul, locutorul profită de posibilitatea de a explicita atît aspectele gramaticale şi sintactice cît şi aspectele semantice (calități expresive ale discursului, polisemie) cu un redus material morfologic (radical verbal urmat de *-înd/ind*). Este de menționat tot aici însă că gerunziul nu este de altfel preferat de discursului oral, conform aceloraşi autori citați, care merg în această privință pe aceeaşi linie cu GALR (2008, I, 543).

(1) *cîteva faze amuzante, el* ***căzînd*** *tot timpul în brațele unei femei care…* (Cherciov 2011)

Implicațiile dimensiunii expresive a gerunziului predicat la nivelul sintaxei frazei se observă cu claritate în cazul ce urmează. În lipsa altor forme verbale predicative, gerunziul îndeplineşte singur funcția predicativă permițînd în plus față de indicativ exprimarea acțiunii ca durată. E vorba de o *independență provizorie*, contextuală a gerunziului, dată aici de elipsa

[5] În acest sens succesiv, în Caragiu Marioțeanu (1962, 42) se consideră verbul la gerunziu un predicat de drept al propoziției pe care o guvernează, părere neîmpărtăşită nici de Şuteu (1957) nici de Edelstein (1972).
[6] Termenul îmi aparține.

BDD-A1629 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

verbului declarativ (*văd ...pe el căzînd*), tipică de altfel economiei actului povestirii.

(2) *o vede pe ea în casă* (...) *pregătind cina. El* ***reintrînd*** *în casă,* ***culegînd*** *un măr,* ***muşcînd*** *din el* (Cohal 2011)

Prima frază din acest exemplu conține un caz de gerunzii predicative suplimentare (*gătind, pregătind*). Pentru restul enunțului predicația este concretizată prin seria gerunziilor (*reintrînd**...***), independente, coordonate între ele, cu subiect comun propriu explicitat.

În ex. 3, luat dintr-un fragment de narațiune, a fost menținută notația originală din corpus (Cohal 2011), unde *RAD este acronimul subiectului. La sfîrşitul fiecărui rînd, punctul indică terminarea enunțului, după care urmează o pauză în vorbire de circa o secundă.

(3) RAD: *Charlie intervine şi spune nu nu a furat ea*. *Eu am furat pîinea*. ***Luînd*** *vina asupra lui*. *Şi arată pîinea brutarului*. *Astfel Charlie este luat de poliţist*. (Cohal 2011)

După Nemțut (2011), ar fi vorba despre un *gerunziu al ipostazei*, explicat prin elipsă. Chiar dacă nu poate fi contrazisă presupunerea (conform principiului economiei mijloacelor în limbă) că în al treilea enunț lipseşte însuşi predicatul, totuşi, existența manifestă a materialului verbal (*luînd*) ar trebui să convingă mai mult ca argument al predicativității sale decît ipoteza unui predicat subînțeles. Ca argument suplimentar, se poate lua în considerare modalitatea coordonării prin pauză (transcrisă prin virgulă) între propozițiile guvernate de gerunzii în ex. 2 ori cea prin parataxă în intrare şi prin conjuncție copulativă la ieşire, cu verbe la indicativ, precum în ex. 3.

4.2. Gerunziul predicat secundar. Cînd verbul la gerunziu apare pe lîngă un predicat manifestat, pentru GALR este vorba despre un „gerunziu coordonat": acțiunea exprimată de gerunziu stă pe acelaşi plan cu acțiunea verbului predicativ (= „simultaneitate față de reper" – GALR 2008, I, 539). Valorile acestuia sînt „influențate de semantica aspectuală a verbelor". Acțiunea din verbul la gerunziu ar trebui să se petreacă într-un moment (imediat) posterior acțiunii verbului 'regent' cu care intră într-o relație asemănătoare coordonării dintre două propoziții. Nu se întîmplă astfel însă în exemplele următoare:

(4) ***fugind****, fata se opreşte şi îl cheamă şi pe el să vină cu ea* (Cherciov 2011)

(cu sensul: *fuge*, *se opreşte*; acțiunea din verbul reper e posterioară celei din gerunziu)

(5) ***mergînd*** *pe stradă se aşează în fața unei case* (Cherciov 2011)

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

(cu sensul: *merge*, *se aşează*; acțiunea din verbul reper e posterioară celei din gerunziu)

Pentru GALR verbele *aruncînd*, *fugind* şi *mergînd* sînt gerunzii *asociative*[7]. Dar, foarte probabil, în ex. 4 gerunziul *fugind* poate 'contrage' propoziția în '*după ce a fugit*', în ex. 5 *mergînd* poate 'contrage' un ipotetic '*în timp ce mergeau*', dacă li se atribuie lor valori temporale. Orice interpretare a sensului din gerunziu, odată ce se pleacă din start de la ideea *forte* a circumstanțialității sale, deviază discuția în planul semanticii, iar sintactii îi rămîne rolul de a decide asupra tipului de complement de atribuit.

În realitate, discursul narativ a făcut posibilă observația că în economia enunțării din corpusuri gerunziul constituie deseori element serial într-o serie de predicate cu care se coordonează prin parataxă ori coordonare copulativă (a se vedea mai jos), gerunzii ce în propozițiile şi frazele exemplificate au rol predicativ.

Potrivit terminlogiei lui Diaconescu (1989, 25-26) aici este vorba despre un gerunziu semidependent cu funcție de **predicat secundar**; viziune sugerată – dar nu dusă pînă la capătul implicațiilor sale – înainte de Caragiu (1957, 72), cînd se referea la un gerunziu care funcționează „ca un predicat verbal în propoziție (…); [care] împreună cu subiectul exprimat sau neexprimat constituie o propoziție gerunzială cel mai adesea dependentă".

Prin urmare, analiza la nivel semantic are rolul de a releva valențele gerunziului nu numai pentru a discerne asupra sensului celui mai plauzibil, dar mai ales pentru a semnala, atunci cînd gradul de ambiguitate generat de raportul dintre gerunziu şi restul enunțului se apropie de non-sens, că cel mai probabil soluția este aceea de a atribui, împreună cu naratorul, rol predicativ şi nu circumstanțial acelui gerunziu.

Acest aspect este sugerat şi de relația sensurilor dintre verbul structurii cu gerunziu şi predicatul 'principal', relație ce generează baza pentru înțelesul întregului enunț din ex. 6:

(6) *culege un măr (...) muşcă o dată* ***aruncînd*** *mărul pe geam* (Cohal 2011)

(cu sensul: *culege*, *muşcă*, *aruncă*)

De fapt, după mine, gerunziul asociativ se găseşte în exemple precum 7, în care semantica susține cu mai multă claritate relația de asociere la care se referă definiția circumstanțialului:

[7] E vorba despre o „posterioritate indicată de gerunziu" deci de un gerunziu asociativ, de tip coordinativ (…), în care (...) nu există o relație sintactică explicită între propoziția regentă şi construcția cu gerunziu (GALR 2008, I, 539).

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

(7) *dă din cap* ***răspunzînd*** *afirmativ* (Cohal 2011)

(cu sensul : *dă din cap, răspunde afirmativ*)

4.3. Gerunziul final. Ca şi participiul latinesc, are rol de complement final: „acțiunea a doua reprezintă scopul în vederea căruia e întreprinsă acțiunea verbului la mod personal. În această funcțiune, gerunziul se întrebuințează mai des pe lângă verbele mişcării (...)" (Edelstein 1972, 77).

(8) *Charlie intră într-un: # restaurant cu autoservire* ***umplînd*** *două, două cu vîrf cu mîncare* (Cohal 2011)

(9) *martorul cu vînzătorul îi ajung pe polițist şi Charlie* ***spunîndu****-le întoarce-te că fata...* (Cohal 2011)

(10) *Chaplin să bucură de situație* ***mergînd*** *la autoservire pentru a servi masa* (Cohal 2011)

(11) *polițistul îl lasă pe Chaplin în pace* ***întorcîndu****-se să o ia pe femeie* (Cherciov 2011)

Dar şi în cazuri în care gerunziu are rolul unui complement final, se notează că propoziția cu verbul gerunziu depinde din punct de vedere al sensului destul de puțin de principală, putîndu-se vorbi de o anumită autonomie a sa şi de un oarece raport de coordonare cu principala, dacă nu de independență. Fiecare dintre exemplele de mai sus poate fi transformat în punctul gerunziului în două propoziții coordonate copulativ, iar sensul sintagmelor cu două indicative nu este forțat în perechile ce se obțin: *intră şi umple, ajung şi spun, aleargă şi cad, lasă în pace şi întoarce*. Mai degrabă această forțare de sens transpare cu gerunziul de scop: *intră umplînd****,*** *ajung spunînd, aleargă cazînd, lasă în pace întoarcîndu-se*. De acest lucru se vorbeşte în GALR (2008, II, 546) unde se avertizează asupra posibilității de a interpreta aceste complemente finale (de scop) ca nişte gerunzii coordonate.

Nu se poate nega prin urmare nici acestui din urmă tip de gerunziu un anumit nivel al predicativității, apropiindu-se prin caracteristicile sale de tipul de *gerunziu predicat secundar* (*asociativ – coordonat* în GARL).

4.4. Gerunziul din limba română în situație de contact lingvistic

În limba italiană tabloul gerunziului este mult mai simplificat. „In italiano il gerundio esprime la concomitanza, la simultaneità di due azioni/processi, a tutti e tre livelli temporali" (Tekavčić 1972, II, 533) În această limbă gerunziul are funcție exclusiv circumstanțială, exprimînd o

BDD-A1629 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

acțiune subordonată de tip instrumental ori modal sau o acțiune subordonată dar concomitantă (Schwarze 2009, 165[8]).

Lonzi (1991, 589) semnalează în *Grande grammatica italiana di consultazione* că în italiana veche exista un gerunziu *coordinativ* (numit şi *apozitiv*), paralel cu cel românesc tratat aici, dar care este cu totul marginal în limba italiană actuală. Gerunziul construcțiilor absolute este însă prezent în manieră semnificativă în limba italiană atît scrisă cît şi în cea vorbită (*ibidem*, 570 şi urm.).

În limba engleză gerunziul poate îndeplini mai puține funcții gramaticale decît în limba română ori în cea italiană, fiind mult mai gramaticalizat. Atît infinitivul cît şi gerunziul englez pot corespunde traducerii conjunctivului românesc, atunci cînd intră într-o multitudine de combinații cu verbe specifice, modale, impersonale, aspectuale şi de percepție; gerunziul englez în special corespunde mai degrabă infinitivului lung din română (rom. *mîncarea* (< *a mînca*), en. *eat**ing***) (Mallinson 1986, 32[9]).

O anumită ambivalență (şi, potențial, ambiguitate) semantică interesează gerunziul românesc atunci cînd acesta este guvernat de verbe tranzitive *sentiendi*, precum *a vedea* din ex. 1.Ro (cu gerunziu temporal) care în ex. 2.Ro se poate relaționa cu un *gerunziu predicativ suplimentar*[10] (GALR 2008, I, 534-535).

1.Ro *Am văzut-o plec**înd*** = 1.It *L'ho vista anda**ndo** via* = 1.En *I saw her while leav**ing***

2.Ro *Am văzut-o plec**înd*** = 2.It *L'ho vista andare via* = 2.En *I saw her leav**ing***

În acest caz, dacă engleza corespunde oricum cu gerunziu (2.En ca în 1.En), în limba italiană se foloseşte infinitivul (2.It), ceea ce se poate explica prin faptul că predicativul suplimentar reprezintă în exemplul românesc contragerea unei subordonate cu verb conjunctiv (*că pleacă*), față de care italiana răspunde cu infinitivul (*a pleca*)[11].

---

[8] Ex: instr.: *lo hanno ucciso **dandogli** un pugno*; mod: *camminava **trascinando** i piedi*; concom.: *rispose **sorridendo*** (*ivi*). [trad. rom.: *l-au ucis **dîndu**-i un pumn, se plimba **tîrîind** picioarele, răspunse **surîzînd***]

[9] „The long infinitive is more nominal than verbal and in many ways parallels the English gerund." (*ivi*)

[10] Alți învățați (precum Draşoveanu 1997, 201) nu recunosc gerunziului nici calitatea de *predicativ suplimentar* şi nici predicativitate în astfel de cazuri.

[11] Substituția infinitivului cu conjunctivul în limba română este analizată de gramatica istorică mai ales ca trăsătură ce alătură limba română limbilor balcanice (Banfi 1990).

BDD-A1629 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Punctual deci, se observă exisența unor paralele între aceste limbi[12] privind gerunziul; cu toate acestea, în urma analizei datelor din corpusuri, a reieşit că gerunziul din engleză nu pare a influența structurile cu gerunziu din limba emigranților, atît cele circumstanțiale cît şi cele atributive ori predicative (?) din limba română din Canada. În mod analog, nici infinitivul italienesc din amintitele structuri gerunziale din limba română a emigranților din Italia nu pare a influența folosirea acestui tip de gerunziu. Ceea ce s-a relevat pe baza acestor corpusuri realizate în baza limbii române a emigranților din afara României reprezintă cu siguranță o chestiune *internă* a sistemului gerunziului românesc. Confirmarea deplină o oferă faptul că aceleaşi fapte de limbă sînt prezente în corpusul subiecților românilor ce nu au contact cu limbile în discuție (It, En). Interferențe ale românei (Ro L1) cu limbile în contact (It L1, En L2) nu sînt încă vizibile în corpusuri. De altfel, după cunoştințele momentului, nici literatura contactului lingvistic (*language contact*) nici cea a eroziunii lingvistice (*language attrition*) nu prezintă dovezi din cazuri similare de contact care să susțină ipoteza propulsării gerunziului la funcție predicativă.

5. Observații asupra predicativității tipurilor de gerunziu al narațiunii

Pentru comoditate, se readuce în prim plan ex. 6, cu gerunziu *predicat secundar*, în care pare că vorbitorul ignoră raportul dintre sensul verbului la gerunziu şi sensul verbului de care gerunziul depinde formal[13].

(6) *culege un măr (...) muşcă o dată* ***aruncînd*** *mărul pe geam* (Cohal 2011)

Date fiind sensurile primare ale verbelor din secvența „*a muşca* (*mărul*) *aruncînd mărul*", pare puțin probabil ca gerunziul *aruncînd* să fie un asociativ ori modal pe lîngă *muşcă* (*muşcă aruncînd*), cît mai curînd pare a fi vorba despre o structură gerunzială ce poate fi contrasă cu parataxa „*muşcă*, *aruncă*", considerînd existanța unui moment al acțiunii din gerunziu consecutiv momentului acțiunii din indicativ.

[12] Nefiind aici îndeajuns spațiu pentru prezentarea gerunziului cu apect predicativ în limba engleză, trimit la Quirk *et. al.* (1972) pentru o privire de ansamblu a gerunziului în această limbă şi la Cornilescu, Iclezan-Dimitriu (1996) pentru problemele practice în redarea gerunziului din engleză în română.

[13] Grupul *Native Speaker Evaluations* (NSE) a considerat însă că formularea din ex. 6 aparține limbii române, dar că pune anumite probleme, nu atît ca formulare gramaticală, ci ca dificultate în decodificarea sensului.

BDD-A1629 © 2013 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Pe de altă parte, *gerunziul narativ* din ex. 2, adus din nou în prim plan pentru comoditatea expunerii, este – după mine – predicativ (deci independent[14]) la nivel propoziţional şi coordonabil la nivelul frazei.

(2) *o vede pe ea în casă* (...) *pregătind cina. El* ***reintrînd*** *în casă,* ***culegînd*** *un măr,* ***muşcînd*** *din el* (Cohal 2011)

Este dificil de apărat ideea unei independenţe clare a gerunziului la nivelul frazei, în ciuda faptului că acest tip poate avea subiect, uneori chiar diferit de cel al verbului predicat cu care se relaţionează. Cu termenii lui Lehmann (1988, 200), s-ar putea considera că exemplele cu gerunziu predicativ discutate aici reprezintă cazuri de „desententialization", adică rezultatele unui proces de gramaticalizare la nivelul enunţului, prin care propoziţii ce odată erau independente (cu verb personal) au fost declasate (prin folosirea unui verb nepersonal) la rangul de dependente, cu grad diferit de autonomie, de la caz la caz, în funcţie de semantica din gerunziu.

Predicativitatea *gerunziului narativ* este limitată nu numai de dependenţa semantică (şi logică) faţă de acţiunea din propoziţia principală cît şi de anumite aspecte formale la nivelul enunţului precum **poziţia fixă**[15] în enunţ şi **posterioritatea acţiunii** în raport cu cea a verbului precedent. În ceea ce priveşte clasificarea de faţă, gerunziului *predicat secundar*, aşa cum apare în naraţiuni, i se poate atribui un grad mai mare de predicativitate decît predicativitatea celui narativ, deoarece el se prezintă 'dezlegat' de cele două cerinţe (poziţia fixă în enunţ şi posterioritatea acţiunii în raport cu cea a verbului precedent.) Acest lucru nu surprinde prea mult: în fond, mutaţiile din limbă sînt graduale.

În ceea ce priveşte primul aspect, se observă că gerunziul *narativ* intră în raport de coordonare cu verbul 'regent', dar se poziţionează mereu în a doua parte a enunţului. Dificultatea explicitării raportului de sens dintre verbul la gerunziu şi regentul său sugerează faptul că – probabil de multe ori – la mijloc nu este numai ambiguitatea structurală a gerunziului ci mai degrabă o strategie discursivă prin care vorbitorul intercalează, prin uzul gerunziului şi a sateliţilor săi, o propoziţie autonomă ori independentă cu care redă o parte a enunţului. În ceea ce priveşte al doilea aspect, se notează posterioritatea de

[14] Caragiu defineşte propoziţia gerunzială *independentă* ca fiind 'principală insuficientă', adică oarecum independentă, coordonată cu verbul principal (*ibidem*, 80).

[15] A fost observat deja în privinţa altor forme verbale nepersonale, în ceea ce priveşte gramaticalizarea de la nivelul propoziţiei: „The cline of dependency matches up with the cline of grammatical integration, for example, finiteness on the left and non-finiteness on the right of the cline, expressed by the clausal remnants such as infinitives and participles." (Hopper, Traugott 2003, 178)

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

sens acțiunii din gerunziul narativ (ex. 2, 6) față de momentul logic/istoric al desfășurării acțiunii verbului ('regentului') cu care acesta se coordonează, fapt ce contrazice convenția *consecutio temporum*.

În fine, un ultim aspect ce argumentează în favoarea ideii independenței sintactice a gerunziului predicativ din paragrafele 4.1., 4.2. şi 4.3. este faptul că, în enunțuri, trăsătura parentetică a gerunziului este trecută în plan secund, el fiind încărcat cu o informație (precum indicativul care uneori îl anticipează) de care depinde restul propoziției. Acest lucru nu se observă însă atît de imperios în cazul gerunziului circumstanțial (a se compara ex. 6 cu ex. 7).

În ceea ce priveşte gerunziile predicative din limba română din afara României, *incorectitudinea* în acordarea între sensurile verbelor din aceste exemple ar putea conduce la o ipoteză a eroziunii lingvistice la emigranții bilingvi din Italia şi Canada. Cu alte cuvinte, folosirea unui mod nepersonal, cu o paradigmă restrînsă (*luînd*, *fiind luat*) poate părea o strategie oportunistă, a evitării complexității sintactico-gramaticale atît la nivelul conjugării cît şi la nivel frazal (evitarea ipotaxei). Totuşi, ipoteza evitării complexității este de nesusținut dacă se ia în considerare efectul acestui gerunziu asupra întregii enunțări. Mai degrabă şi aici e vorba despre o strategie de discurs prin care naratorul predicativizează aceste forme nepersonale în scopul principal de a obține spre exemplu, parataxa narativă. De altfel, în limba emigranților de primă generație ce s-a studiat pînă acum[16], procesele de interferență datorate contactului nu privesc atît de stringent planul gramatical-sintactic (Cherciov 2011, Cohal 2011).

Aceste nevoi expresive ale narațiunii orale pot întrerupe – prin folosirea gerunziului – fluxul logic al comunicării cu scopul de a recupera conținut, ori, din contră, pentru a asigura neîntreruperea firului narativ; în acest sens ele pot chiar 'forța' sensul verbului la gerunziu.

Apărut – ca mai toate inovațiile, respectiv adopțiile – mai întîi la nivelul lui *parole*, gerunziul narativ discutat aici reprezintă un caz de folosire a timpurilor nepersonale cu funcție de predicat conform necesităților expresive ale acestui stil al limbii, prin aceasta apropiindu-se şi mai mult de statutul de verb predicativ în româna actuală.

[16] Pentru româna din Spania, Jieanu, I. (2012), *Interferențe lingvistice româno-spaniole*, Ed. Lumen, Iaşi.

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Bibliografie

Banfi, E. (1990), *The Infinitive in South East European Languages*, în Bechert, J., Buridant, C., Bernini, G. (coord.), *Toward a Typology of European Languages*, Mouton, Berlin – New York – Amsterdam, p. 165-183.
Caragiu, M. (1957), *Sintaxa gerunziului românesc*, în «Studii de gramatică», II, p. 61-89.
Caragiu Marioțeanu, M. (1962), *Modurile nepersonale*, în «Studii şi cercetări Lingvistice», 1, p. 29-43.
Cherciov, M. (2011), *Between Attrition and Acquisition: the Dynamics between Two Languages in Adult Migrants*, Teză de doctorat, Universitatea din Toronto.
Cohal, A. L. (2011), *Mutamenti nel romeno di immigrati in Italia*, Teză de doctorat, Universitatea din Pavia.
Cornilescu, A., Iclezan-Dimitriu, I. (1996), Accuracy and Fluency: English Grammar Exercises for Intermediate and Advanced Students. Non-finite Forms: Infinitives, Gerunds and Participles, Ed. Institutul European, Iaşi.
Dascălu Jinga, L. (2002), *Corpus de română vorbită*. *Eşantioane*, Ed. Oscar Print, Bucureşti.
Diaconescu, I. (1989), *Probleme de sintaxă a limbii române actuale. Construcţie şi analiză*, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
Diaconescu, I. (1995), *Sintaxa limbii române*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti.
Dimitriu, C. (1999), *Tratat de gramatică a limbii române*, *Morfologia*, Ed. Institutul European, Iaşi.
Draşoveanu, D. D. (1997), *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Ed. Clusium, Cluj-Napoca.
Edelstein, F. (1972), *Sintaxa gerunziului românesc*, Ed. Academiei, Bucureşti.
GALR (2008), *Gramatica limbii române*, Valeria Guţu Romalo, (coord.), vol. 1, *Cuvântul*, Ed. Academiei Române, Bucureşti.
GALR (2008), *Gramatica limbii române*, Valeria Guţu Romalo, (coord.), vol. 2, *Enunţul*, Ed. Academiei Române, Bucureşti.
Genette, G. (1972), *Figures III*, Ed. Seuil, Paris.
Hopper, P. J., Traugott, E. C. (2003), *Grammaticalization*, Cambridge University Press, Cambridge.
Ionescu-Ruxăndoiu, L. (2002), (coord.) *Interacţiunea verbală în limba română actuală*. *Corpus* (*selectiv*). *Schiţă de tipologie*, Ed. Universităţii din Bucureşti, Bucureşti.
Iordan, I., Robu, V. (1978), *Limba română contemporană*, Ed. Pedagogică, Bucureşti.
Irimia, D. (1983), *Structura gramaticală a limbii române: sintaxa*, Ed. Junimea, Iaşi.
Irimia, D. (2008), *Gramatica limbii române*, Ed. Polirom, Iaşi.
Lehmann, C. (1988), *Towards a typology of clause linkage*, în Haiman, J., Thompson, S. A. (coord.), *Clause combining in grammar and discourse*, Typological Studies in Language, 18, Benjamins, Amsterdam, p. 181-226.
Lonzi, L. (1991), *Frasi subordinate al gerundio*, în Renzi, L., Salvi, G., Cardinaletti, A. (coord.), *Grande grammatica italiana di consultazione*, Ed. Il Mulino, Bologna, vol. 2, p. 571-592.
Malinson, G. (1986), *Rumanian*, Ed. Croom Helm, London.
Merlan, A. (1998), *Sintaxa si semantica-pragmatica românei vorbite*. *Discontinuitatea*, Ed. Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi.
Mihăescu, *H*. (*1960*), *Limba latină în provinciile dunărene ale Imperiului Roman*, Ed. Academiei Republicii Populare Romîne, Bucureşti.

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)

Nemțuț, A.-P. (2011a), *Omonimie şi ambiguitate la formele verbale nepersonale româneşti*, în «Philologica Jassyensia», VII, 2 (14), 2011, p. 213-232.
Nemțuț, A.-P. (2011b), *Modurile nepersonale ale verbului în limba română contemporană*, Ed. Universității din Oradea.
Perdue, C. (1993), *Adult Language Acquisition*: *cross-linguistic perspectives*, Cambridge University Press, Cambridge – New York.
Philippide, A. (1894), *Istoria limbii romîne,1, Principii de istoria limbii*, Tipografia Națională, Iaşi.
Quirk*, R.,* Greenbaum*,* S.*,* Leech, *G. N.,* Svartvik, J. (1972), *A Grammar Of Contemporary English*, Ed. Longman, London.
Schwarze, C. (2009), *Grammatica della lingua italiana*, Ed. Carocci, Roma.
Siewierska, A. (1984), *The passive: a comparative linguistic analysis*, Ed. Croom Helm, London.
Skaaden, H. (2005), *First language attrition and linguistic creativity*, în «International Journal of Bilingualism», 9. 3-4, p. 435-452.
Şuteu, F. (1957), *Însemnări pe marginea anumitor construcții gerunziale*, în «*Limba română*», 5, p. 15-22.
Tekavčić, P. (1972-1980), *Grammatica storica dell'italiano*, Ed. Il Mulino, Bologna.
Vulpe, M. ([1980] 2006), *Subordonarea în frază în dacoromâna vorbită*, în *Opera lingvistică*, vol. 3, Ed. Clusium, Cluj.

BDD-A1629 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:43:13 UTC)